

Написано от Христо Христов
Вторник, 13 Декември 2011 12:26

През 1989 г. в Чехословакия ние нямашме никакъв опит как да подходим към рухналия тоталитарен комунистически режим. Една част от елита призоваваше да забравим този период. Но възможно ли е това?

Помирението в Чехия имаше три фундаментални нива. Те бяха в основата на това как трябва да приемем миналото на тоталитарната епоха. Първото ниво беше административното и политическо ниво, което даде политическите решения, приемането на необходимото законодателство и изпълнението им.. Второто ниво беше задействане наказателно право за търсене на съдебна отговорност за престъпления на комунистическия режим. Третото ниво беше отварянето на архивите на репресивните служби. Трите нива се допълваха взаимно.

На законодателно ниво през 1990 г. беше приет Закон за юридическата реабилитация на жертвите на режима. През 1991 г. беше приет Закон за лустрацията. Той беше изключително важен инструмент на правовата и демократична държава. Тази стъпка беше полезна и добра.

Беше създаден Институт за изучаване на тоталитарния режим. Той работи с архива на репресивния апарат. Ние сме задължени да съхраняваме всички документи, свързани с агентите на репресивния апарат и да осигуряваме достъп до тях.

С отварянето на архивите не се получи никакъв сценарий на катастрофа, както някои предричаха в началото на 90-те години.

В периода 1990-1993 г. комунистическият режим беше обявен за незаконен и се предприеха действия за разследване на престъпленията на режима. Да се наказат престъпленията беше акт на справедливост.

Резултатът от разследванията не постигна очакванията. Отворени бяха хиляди досиета, повдигнати бяха 173 обвинения и бяха проведени общо 47 съдебни процеса. Някои от виновните за престъпленията бяха осъдени, други получиха условни присъди. Мнозина не бяха осъдени и наказани, поради забавяне на делата срещу тях. Стотици хиляди жертви бяха разочаровани от проведените наказателни преследвания.

Преодоляването на тоталитарния режим е необходимост за всяко общество, което го е преживяла. За възвръщане на правовата съвест в обществото през 2007 г. се взе ново решение за отваряне на архивите на всички репресивни органи. Чешкият закон за досиетата е един от най-либералните в страните от Източна Европа. Всеки пълнолетен гражданин има право на достъп до архивите. Това право имат и чуждите граждани.

Ще дам и един пример, който съм запомнил и ми се струва важен за страните, които се освобождават от репресивни режими и тръгват по пътя на демокрацията. През 1996 г. се срещнах с един от т. нар. ловци на престъпления – Византан, който издирваше от години престъпници нацисти. Той ми сподели, че от неговия дългогодишен опит е стигнал до следния извод: говорете за конкретни жертви и за конкретни престъпления и извършители. Само това е важно да се предотврати повторението на подобни престъпления.

Докладът на **Мирослав Леки, председател на Управителния съвет на Института за изследване на тоталитарния режим в Чехия, е изнесен на международната конференция [„Справедливост в прехода”](#) – как страните от*

Близкият Изток и Северна Африка да осмислят своето минало, проведена в София на 2-4 декември 2011 г. Заглавието е на

**Държавна сигурност.
com**